

Hoofdstuk 4: Aan het werk!

Intro

- 1
  - voor de sociale contacten
  - voor een zinvolle tijdsbesteding
  - om geld te verdienen
- 2 *Bijvoorbeeld:*
  - je wilt je nuttig willen maken
  - je wilt je opleiding benutten
  - je wilt carrière maken
- 3 **B en C**
- 4 *Bijvoorbeeld:*
  - Nee, want of je werk voldoening geeft, ligt vooral aan wat voor werk je doet, of je het zinvol en nuttig vindt. Daarbij maakt het niet uit of het een betaalde baan of vrijwilligerswerk is.
  - Ja, want werk geeft voldoening als je erin kunt doorgroeien. Dat kan beter bij een betaald baan dan bij vrijwilligerswerk.
- 5 Werk doe je om voldoende te verdienen voor je noodzakelijke uitgaven en om leuke dingen te doen. Je leven moet niet alleen bestaan om werk alleen.

Weet je het nog?

- 1 bezette baan - vacature
nettoloon - brutoloon
tijdelijke baan - vaste baan
voltijdbaan - deeltijdbaan
werkgever - werknemer
werken als zelfstandige - werken in loondienst
- 2 **A**
- 3 Je brutoloon is hoger, want daarvan gaan nog de sociale premies en de loonbelasting af.
- 4 a $€ 1.524,60 \times 12 \div 52 = \mathbf{€ 351,83}$ per week.
b $€ 351,83 \div 40 = \mathbf{€ 8,80}$ per uur.
c $€ 351,83 \div 36 = \mathbf{€ 9,77}$ per uur.
- 5 a $34,5 \div 100 \times € 351,83 = \mathbf{€ 121,38}$ per week
b $30 \div 100 \times € 351,83 = € 105,55$ per week
 $€ 105,55 \div 40 = \mathbf{€ 2,64}$ per uur.
- 6 $€ 693,70 = \dots \% \text{ van } € 1.524,60$
 $693,70 \div 1.524,60 \times 100 = \mathbf{45,5\%}$.
- 7 $39,5 \div 100 \times € 1.524,60 = € 602,22$
 $€ 602,22 \times 12 \div 12 = € 138,97$ per week (bij een voltijdbaan)
 $€ 138,97 \div 38 \times 12 = \mathbf{€ 43,89}$.

8 B

- 9** a *Bijvoorbeeld:* zorgen voor kinderopvang op het werk, werktijden op de schooltijden afstemmen.
 b *Bijvoorbeeld:* zelf voor kinderopvang zorgen, de taken tussen de ouders beter verdelen.
- 10** a Nee, want ze is geen werknemer.
 b Ja, want zij heeft eerder als werknemer gewerkt.
 c Nee, want hij komt net van school, heeft nog niet gewerkt.
 d Nee, want hij kiest er zelf voor om niet meer te werken.
- 11** De kans op een baan is groter, want het UWV helpt werklozen bij het vinden van een baan.

4.1 Werk je voor loon of voor winst?

- 1** a - mensen met een tijdelijk contract
 - mensen met een uitzendbaan
 - oproepkrachten
 b 1 Werkgevers hebben tijdelijk meer werk te doen.
 2 Werkgevers hebben uitval van personeel door ziekte, zwangerschap of verlof.
 3 Werkgevers willen verlenging van de proefperiode.
 c Met een vaste baan hebben ze meer zekerheid (vast inkomen, vast aantal uren) en kunnen zij minder gemakkelijk ontslagen worden.
- 2** a ± 500.000 minder = **$\pm 10\%$** minder
 b ± 650.000 meer = **$\pm 50\%$** meer
 c ± 350.000 meer = **$\pm 50\%$** meer
- 3** a $12 \div 100 \times 1.892.000 = \mathbf{227.040}$
 b $21\% + 10\% + 8\% + 12\% = 51\%$
 $51 \div 100 \times 1.892.000 = \mathbf{964.920}$
- 4** a - Ze weet niet zeker of er voldoende opdrachten zijn.
 - Ze moet zich zelf verzekeringen tegen bijvoorbeeld arbeidsongeschiktheid.
 - Ze moet zelf voor haar pensioen sparen.
 - Als zzp'er krijgt ze niet doorbetaald bij ziekte en in vakanties.
 - Ze krijgt geen vakantiegeld.
 b Voor de Scene
 - is het goedkoper, want de Scene hoeft geen pensioenpremie en sociale verzekeringspremies te betalen.
 - is het voordelig als er minder opdrachten zijn: zij hoeven Mieke dan niet te betalen.
 c Mieke is dan eigen baas: zij kan kiezen of zij het werk wel of niet aanneemt, op welke tijden zij werkt, hoe zij haar werk organiseert.
- 5** a Met een vof kun je het werk onderling verdelen.
 b - De eigenaren van een vof zijn allebei voor de hele schuld aansprakelijk.
 - Er kan verschil van mening zijn over de aanpak van het werk.

- 6** a dividend
b vennootschapsbelasting
c de koers
d de effectenbeurs
- 7** a Als eenmanszaak: $36 \div 100 \times \text{€ } 65.000 = \text{€ } 23.400$
Als bv: $32 \div 100 \times \text{€ } 45.000 = \text{€ } 14.400$ (belasting over salaris)
Rest van de winst = $\text{€ } 65.000 - \text{€ } 45.000 = \text{€ } 20.000$
 $20 \div 100 \times \text{€ } 20.000 = \text{€ } 4.000$ (vennootschapsbelasting)
Totale belasting = $\text{€ } 14.400 + \text{€ } 4.000 = \text{€ } 18.400$
Voordeel: $\text{€ } 23.400 - \text{€ } 18.400 = \text{€ } 5.000$.
b Als zijn zaak failliet gaat, verliest hij geen privévermogen.
- 8** a Ja, want er was een positief resultaat.
b In de bron staat 'AFC AJAX NV'.
c Als Ajax winst behaalt, maar die niet als dividend uitkeert, wordt de club meer waard. Daardoor wordt het aandeel van Ajax ook meer waard. Bij verkoop van je aandeel verdienen je eraan.
d Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de beurskoers dalen. Als Ajax failliet gaat, is Johan zijn belegging kwijt.
- 9** a *Bijvoorbeeld*: overtollig voedsel inzamelen bij lokale bedrijven, instellingen, overheden en particulieren, vrijwilligers inschakelen om het voedsel te verdelen, geld inzamelen of subsidie vragen aan de gemeente om een ruimte te hebben waar het voedsel bewaard en uitgedeeld kan worden.
b Stichting Vluchtelingenwerk: steun en hulp aan vluchtelingen.
Stichting artsen Zonder Grenzen: geeft medische hulp aan mensen in nood (bij natuurrampen of oorlogen).
De Hartstichting: voorlichting geven en onderzoek doen op het gebied van hart- en vaatziekten.

Samenvatting

Als **werknemer** ben je zeker van het loon dat je verdient. Iemand die als **zelfstandige** werkt, verdient een inkomen door met zijn bedrijf **winst** te behalen.

Met een **eenmanszaak** en een **vennootschap onder firma (vof)** als ondernemingsvorm loop je het risico dat je schulden ook met je **privévermogen** moet betalen. Over hun winst betalen de eigenaars **inkomstenbelasting**.

Als aandeelhouder van een **bv (besloten vennootschap)** of een **nv (naamloze vennootschap)** kun je hoogstens je **belegging** verliezen. Het bedrijf zelf betaalt over de winst **vennootschapsbelasting**.

Een **stichting** is opgericht om een bepaald doel te realiseren. Als er geld overblijft, mag dat **niet** aan de bestuurders uitgekeerd worden.

4.2 Welke wetten werken?

- 10** a Ja, 7% van alle werknemers is best veel.
b In de horeca, bijvoorbeeld verbrandingen, snijwonden door kapot glas, vallen door gladde vloer.
c vier
d De werkgever heeft extra kosten: hij moet het loon doorbetalen èn een vervanger betalen. De werkgever moet iemand inwerken.

- 11** a De Arbowet.
b Veel vrouwen willen in deeltijd werken om hun werk beter te kunnen combineren met de zorg voor het huishouden en de kinderen. Zonder het recht op deeltijdwerk zou een deel van hen niet werken.
- 12** D
- 13** Bijvoorbeeld: Ja, want alleen vanwege zijn naam wordt Mehmet niet uitgenodigd voor een gesprek; er wordt niet gekeken naar opleiding, ervaring of capaciteiten.
- 14** a $€ 2.164 \times 12 \div 52 = € 499,38$ per week
 $€ 499,38 \div 38 = \mathbf{€ 13,14}$ per uur.
b Het bruto jaarloon is $€ 3.040 \times 12 = € 36.480$
Vakantiegeld: $8 \div 100 \times € 36.480 = € 2.918,40$
Samen is dat $€ 36.480 + € 2.918,40 = € 39.398,40$
Daarover betaalt de werkgevers premies: $15,64 \div 100 \times € 39.398,40 = € 6.161,91$
Totale loonkosten: $€ 39.398,40 + € 6.161,91 = \mathbf{€ 45.560,31}$
Ook goed rekenen:
Bruto jaarloon: $€ 3.040 \times 12 = € 36.480$
Premies: $15,64 \div 100 \times € 36.480 = € 5.705,47$
Vakantiegeld: $8 \div 100 \times € 36.480 = € 2.918,40$
Totale loonkosten: $€ 39.398,40 + € 6.161,91 = \mathbf{€ 45.103,87}$
c $52 - 4 - 1 = 47$ weken
 $47 \times 38 = 1.786$ gewerkte uren per jaar
 $€ 45.560,31 \div 1.786 = \mathbf{€ 25,51}$ loonkosten per gewerkt uur.
Of: $€ 45.103,87 \div 1.786 = \mathbf{€ 25,25}$ loonkosten per gewerkt uur.
d Het netto uurloon is ongeveer de helft van de loonkosten per gewerkt uur.
- 15** a Bruto maandsalaris: $€ 3.040$
Eerste tien jaar = 20 keer een halfjaar:
 $1/6 \times € 3.040 \times 20 = \mathbf{€ 10.133,33}$
Laatste zes jaar = 12 keer een halfjaar:
 $1/4 \times € 3.040 \times 20 = \mathbf{€ 15.200}$
Totaal $\rightarrow € 10.133,33 + € 15.200 = \mathbf{€ 25.333,33}$
b Eerste twee maanden $75 \div 100 \times € 3.040 \times 2 = € 4.560$
Volgende tien maanden $70 \div 100 \times € 3.040 \times 10 = € 21.280$
Totale WW-uitkering eerste jaar: $€ 4.560 + € 21.280 = \mathbf{€ 25.840}$.
- 16** a $39,5 \div 100 \times € 1.524,60 = \mathbf{€ 602,22}$
b $€ 526 = \dots \% \text{ van } € 1.524,60$
 $526 \div 1.524,60 \times 100 = \mathbf{34,5\%}$
c $€ 457,40 \times 12 \div 52 = \mathbf{€ 105,55}$ per week.
d $€ 693,70 \times 12 \div 52 = € 160,08$ per week (36 uur)
 $€ 160,08 \div 36 = \mathbf{€ 4,45}$ per uur.
- 17** a Bijvoorbeeld:
- Jongeren vanaf 21 jaar kunnen net zo veel presteren als 23-jarigen.
- Jongeren vanaf 21 moeten voldoende verdienen om zelfstandig te kunnen wonen.
b Voor werkgevers worden jongeren vanaf 21 jaar te duur; ze nemen liever jongeren onder de 21 jaar aan.

Samenvatting

De Arbowet geeft regels voor **veilige en gezonde arbeidsomstandigheden**. In de **Arbeidstijdenwet** staan regels voor werk- en rusttijden. Werknemers mogen volgens de Algemene Wet **Gelijke Behandeling** niet afgewezen worden op grond van bijvoorbeeld hun geslacht of afkomst. Mede hierdoor is de **arbeidsparticipatie (arbeidsdeelname)** van vrouwen de laatste jaren gestegen.

Werknemers hebben recht op een uitkering van de WW als ze **werkloos** worden of van de WIA als ze **arbeidsongeschikt** worden. Loon is de **prijs** van arbeid. Het mag niet te laag worden, daarom hebben we een wettelijk **minimumloon**.

4.3 Is het druk op de arbeidsmarkt?

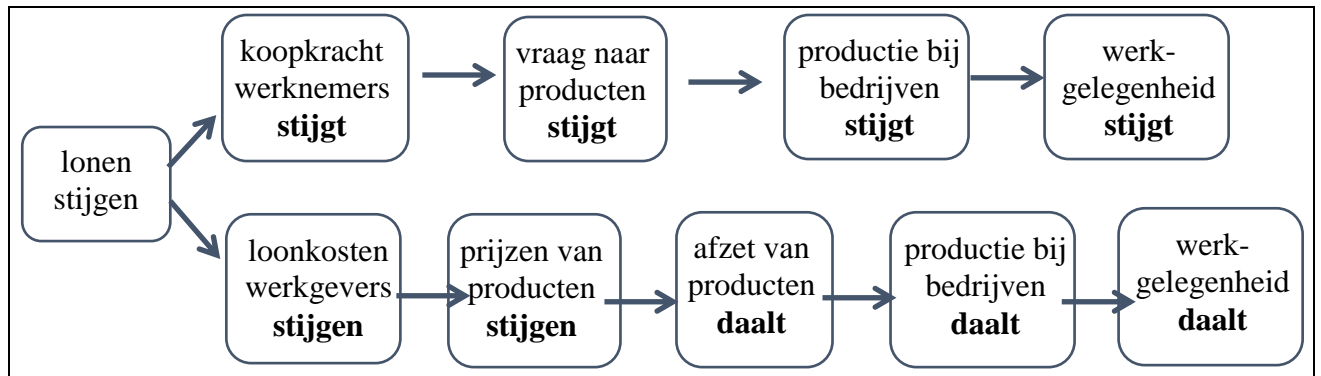
- 18** a Caissière en heftruckchauffeur.
 b *Bijvoorbeeld*: robotontwerpers of tekenaars, softwareontwikkelaars, technici voor het onderhoud van de robots.
 c Kans: je kunt bijvoorbeeld je nieuwe kennis in de praktijk inzetten.
 Bedreiging: je hebt bijvoorbeeld minder kans op een baan, je moet meer scholing gaan volgen.
- 19** a arbeidsintensief
 b niet
 c kapitaalintensief
 d toe
 e beter
- 20** a *Bijvoorbeeld*:
 - Primaire sector: zaaien, oogsten, gewasbescherming, koeien voeren en melken wordt overgenomen door geautomatiseerde apparaten en machines.
 - Secundaire sector: het maken van onderdelen in de bouw en de industrie wordt overgenomen door 3D-printers.
 - Tertiaire sector: administratief werk, werk van magazijnbedienden, caissières wordt overgenomen door een automaten en robots.
 - Quartaire sector: dienstverlening door de gemeente (informatie geven, vergunningen aanvragen, paspoort en rijbewijs aanvragen) gebeurt alleen nog digitaal.
 b *Bijvoorbeeld*: softwareontwikkelaars, ict-onderhoudsmonteurs, aanleggen van netwerken.
- 21** a Totaal aantal werkenden in 2014:
 $204.000 + 1.289.000 + 4.454.000 + 2.792.000 = 8.739.000$
 In de dienstverlening: $4.454.000 + 2.792.000 = 7.246.000$
 $7.246.000 = \dots \% \text{ van } 8.739.000$
 $7.246.000 \div 8.739.000 \times 100 = \mathbf{82,9\%}$
- b Totaal aantal werkenden in 1995:
 $247.000 + 1.485.000 + 3.515.000 + 2.029.000 = 7.276.000$
 In de dienstverlening: $3.515.000 + 2.029.000 = 5.544.000$
 $5.544.000 = \dots \% \text{ van } 7.276.000$
 $5.544.000 \div 7.276.000 \times 100 = \mathbf{76,2\%}$.
- c Primaire sector $247.000 - 204.000 = \mathbf{43.000}$ personen minder.
 Secundaire sector $1.485.000 - 1.289.000 = 196.000$ personen minder.
 Dat is $196.000 \div 1.485.000 \times 100 = \mathbf{13,2\%}$ minder.
- d Mensen zijn vervangen door machines en robots, waardoor met minder mensen toch meer geproduceerd wordt.

- 22** a Aantal banen 187.000; aantal werkzame personen 227.000
Deeltijdfactor = $187.000 \div 227.000 = 0,82$.
- b Secundaire sector: $1.340.000 \div 1.427.000 = 0,94$ = grootste deeltijdfactor
Tertiaire sector: $3.189.000 \div 4.182.000 = 0,76$ = kleinste deeltijdfactor
Quartaire sector: $1.994.000 \div 2.506.000 = 0,80$

23 Arbeidsmarkt

vraag naar arbeid	aanbod van arbeid
arbeidsplaatsen	beroepsbevolking
beschikbare banen	werkenden
vacatures	werklozen
werkgelegenheid	

- 24** De beroepsbevolking in cijfers is toegenomen, want nu tellen de mensen die voor minder dan 12 uur per week betaald werk hebben of werk zoeken ook mee.
- 25** Het CBS telt ook de verborgen werklozen mee. Het UWV telt alleen de geregistreerde werklozen.
- 26** a Werkgevers kunnen in een krappe arbeidsmarkt moeilijk aan het juiste personeel komen. Door meer loon aan te bieden lukt dat wel.
b In een ruime arbeidsmarkt zijn er meer mensen die werk zoeken dan dat er banen zijn, voor werkzoekenden is het in een ruime arbeidsmarkt moeilijk om een baan te vinden.
c De hoogte van de lonen is vastgelegd in cao's en contracten. Op korte termijn blijven de afspraken staan, op lange termijn kunnen die veranderen door de onderhandelingen.

27

- 28** a Ja, want met hun vrijwilligerswerk of werk in het huishouden voorzien ze in behoeften.
b Ja, want ook zij voorzien met hun werk in behoeften.
c In een ruime arbeidsmarkt, want dan zijn er meer mensen zonder baan; zij willen vaak toch op een of andere manier werken of bijverdienen.

Samenvatting

Als bedrijven een goede **concurrentiepositie** hebben, verkopen ze meer. Daardoor komt er meer **werkgelegenheid**. Het aantal banen in de **primaire** en **secundaire** sector is in de loop der tijd afgenomen, terwijl steeds meer mensen werken in de **dienstverlening (tertiaire en quartaire sector)**. Zowel werkenden als werklozen horen bij de **beroepsbevolking**. In een **krappe** arbeidsmarkt is de vraag naar arbeid groter dan het aanbod. Er is dan weinig **werkloosheid** en de lonen worden dan vaak **hoger**.

4.4 Als er geen werk is

- 29** a The Phone House wil meer online verkopen en minder offline, via winkels. Daarom sluiten ze winkels en ontslaan ze personeel.
b Nee, want het online winkelen zal alleen maar toenemen.
c De directeur vindt het vervelend voor de mensen die werkloos worden.
- 30** a - De werkloze zelf heeft minder inkomen.
- De samenleving betaalt de kosten van werkloosheidsuitkeringen.
b - Voor de werkloze zelf: minder sociale contacten, je nutteloos voelen, onzeker of je nog wel ander werk zult vinden.
- Voor de maatschappij: het geeft onrust, onzekerheid (ook de werkenden zijn bang hun baan kwijt te raken).
- 31** Een werkgever neemt liever iemand aan
- die met een cursus meer kennis opdoet en zo meer kan in een bedrijf.
- die laat zien dat hij/zij wil aanpakken en die zo nieuwe ervaringen heeft opgedaan.
- 32** a conjuncturele werkloosheid
b structurele werkloosheid.
- 33** Structurele werkloosheid, want The Phone House is een aanbieder van producten die een blijvende verandering in zijn bedrijf doorvoert.
- 34** a vraag naar producten daalt → 1 → 2 → 3 → werkloosheid neemt toe.
b Conjuncturele werkloosheid.
- 35** a 2012, 2013 en 2014.
b De werkloosheid zal gaan dalen, want er komen steeds meer optimisten. Deze optimisten zullen meer gaan besteden waardoor bedrijven meer produceren en dus meer mensen nodig hebben.
- 36** a Vooral in Noord-Oost Nederland (provincie Groningen).
b Frictiewerkloosheid is er altijd en overall: als mensen van school komen of van baan willen veranderen en nog niet meteen nieuw werk hebben gevonden.
Seizoenswerkloosheid kan zich ook in Groningen voordoen bij seizoensgebonden werk.
c Het kaartje laat alleen de hoogte van de werkloosheid zien, niet de oorzaak ervan.
- 37** Nee, want je weet alleen hoeveel procent van de beroepsbevolking werkloos is. Je zou dan ook moeten weten uit hoeveel personen de beroepsbevolking in die provincies bestaat.
- 38** 1 Het bouwen van de nieuwe productiehal betekent meer werk voor bouwbedrijven.
2 Er worden meer auto's per dag gemaakt, dus er kunnen meer mensen werken.
- 39** a Foto 1: export
Foto 2: investeringen
Foto 3: consumptie.
b 1. De aanleg van wegen e.d. levert meer werk op, dus meer werkgelegenheid.
2. Door investeringen in de infrastructuur komt er meer handel, want bedrijven kunnen hun goederen goed en snel leveren, dus meer werkgelegenheid.
c Meer geluidsoverlast en meer milieuvervuiling, natuur verdwijnt.

- 40 a gelijk blijven
b stijgen
c niet – meer

- 41 Door verborgen werkgelegenheid is de werkloosheid onnodig hoog. Eigenlijk is er wel werk, maar dat wordt niet in betaalde banen uitgevoerd.

Samenvatting

Structurele werkloosheid kan ontstaan als bedrijven bij hun productie blijvende veranderingen doorvoeren, of als het aanbod van **arbeid** niet aansluit op de vraag ernaar. Er komt **conjuncturele** werkloosheid als er minder **vraag** naar producten is, bijvoorbeeld doordat de **bestedingen** van consumenten afnemen.

Andere soorten werkloosheid zijn **frictiewerkloosheid**, **seizoenwerkloosheid** en **regionale** werkloosheid.

Meer werkgelegenheid ontstaat als consumenten, **bedrijven** en de **overheid** meer besteden, en ook als de **export** naar het buitenland toeneemt.

Oefenopgaven

Oefenopgaven paragraaf 4.1

- 1** *Bijvoorbeeld,*
  - Je bent verzekerd voor de werknemersverzekeringen (WW, WIA)
  - Je hebt een zeker inkomen.
  - Je hebt vaste werktijden.

- 2** Ja, want een ondernemer met een eenmanszaak kan personeel in dienst hebben, een zzp'er niet (zelfstandige zonder personeel).

- 3** Veel ondernemers beginnen klein: in hun eentje, dus als zzp'er. Als hun bedrijf groeit, nemen ze personeel aan.

- 4** Vennootschap onder firma (vof).

- 5**
  - Als een bv failliet gaat, kun je niet meer verliezen dan je eigen aandeel, je verliest (een deel van) je privévermogen niet.
  - Als directeur van de bv ben je werknemer in dienst van je eigen bv. Je valt dus onder werknemersverzekeringen (bijv. bij arbeidsongeschiktheid).

- 6** Nv = naamloze vennootschap.

- 7** Het bedrijf heeft het geld bijvoorbeeld nodig om te investeren of schulden af te lossen.

- 8**
  - a Nv's en bv's.
  - b Over de winst.

- 9**
  - a Eenmanszaak.
  - b Nv (en bv).

- 10** Goede resultaten van een nv zorgen gewoonlijk voor een stijging van de aandelenkoers.

- 11** Over de winst van de bv betaalt de bv zelf vennootschapsbelasting. Over het dividend dat hij van zijn bv ontvangt, betaalt hij inkomstenbelasting.

- 12** **A**

Oefenopgaven paragraaf 4.2

- 13** Voor werkgevers: fit en gezond personeel presteert beter.
Voor werknemers: iedereen blijft graag fit en gezond.

- 14** *Bijvoorbeeld:*
  - Jongeren onder de 18 jaar zijn meestal nog leerplichtig. Om te kunnen studeren moeten ze niet te zwaar belast worden met werk (bijbaan).
  - Ze zijn fysiek nog sterk in ontwikkeling. Hun lichaam mag niet te zwaar belast worden met te lang werken.

15 *Bijvoorbeeld:*

- Om tijd te hebben om naast het werk een studie te volgen.
- Om meer tijd voor te krijgen voor het gezin.
- Om meer tijd te hebben voor sport of andere hobby.

16 Door kinderopvangtoeslag is het voor meer mensen financieel haalbaar hun kinderen naar de kinderopvang te laten gaan, waardoor beide ouders kunnen werken en waardoor het voor alleenstaande moeders beter mogelijk is te gaan werken.

17 Juist, want er komen meer mensen die willen werken.

18 B

19 a Werknemersverzekeringen.

b De WW (bij werkloosheid) en de WIA (bij arbeidsongeschiktheid).

20 Als een werknemer in tijdelijke dienst ziek wordt, hoeft de werkgever hem alleen door te betalen totdat het contract afloopt. Een werknemer in vaste dienst moet hij zo nodig twee jaar lang doorbetalen.

21 a 1. De werkgever moet toestemming hebben van het UWV of de rechter.

2. De werkgever moet een transitievergoeding betalen (als hij de werknemer na 2 jaar ontslaat).

b De werkgever zal minder snel iemand in vaste dienst nemen.

22 Als verpleegkundige in een ziekenhuis heb je meestal onregelmatige diensten (ook avond- en nachtdienst) en daarvoor krijg je extra betaald.

23 Het minimumloon stijgt dan van € 937,65 naar € 1.105,35. Dat is € 167,70 meer.
 $€ 167,70 \div € 937,65 \times 100 = 17,88 \rightarrow \mathbf{17,9\%}$ stijging.

24 Om de koopkracht op peil te houden als de prijzen stijgen, moet het loon ook stijgen.

25 Bij een lager minimumloon heeft een werkgever minder loonkosten. Dan wordt het aantrekkelijker om jongeren aan te nemen.

Oefenopgaven paragraaf 4.3

26 De machines en robots zorgen voor lagere productiekosten. Hierdoor verbetert de concurrentiepositie van bedrijven. Als zij daardoor meer gaan verkopen, hebben ze uiteindelijk toch weer meer personeel nodig.

27 De hoge kosten worden doorberekend in de prijs van een vliegticket. Met een te hoge prijs kan KLM moeilijker concurreren met andere, goedkopere vliegmaatschappijen.

28 a brandweerman: quataire sector

b veehouder: primaire sector

c woningmakelaar: tertiaire sector

29 a Bijvoorbeeld: een kwekerij van planten die veel verzorging nodig hebben.

b Bijvoorbeeld: een (geautomatiseerd) melkveebedrijf.

- 30** a De landbouw en industrie zijn sterk gemechaniseerd en geautomatiseerd, waardoor in verhouding weinig mensen nodig zijn bij de productie. Wel is er in ons land veel dienstverlening. Voor handel en andere diensten is in verhouding meer personeel nodig.
b In ontwikkelingslanden is vaak te weinig geld om te investeren in mechanisering en automatisering. Ook is een groot deel van de bevolking niet of laag geschoold. In de primaire sector kan veel werk gedaan worden zonder scholing en zonder dure mechanisering (met als nadeel dat de arbeidsproductiviteit laag blijft).
- 31** Tertiaire sector, want de kosten van deze scholen worden niet betaald door de overheid.
- 32** B
- 33** *Bijvoorbeeld:* studenten, arbeidsongeschikten, huisvrouwen.
- 34** *Bijvoorbeeld:*
- Ja, anders krijgt ze geen uitkering in de twee weken dat ze werkloos is.
  - Nee, ze is het niet verplicht. Als zij het niet de moeite waard vindt om een uitkering aan te vragen voor twee weken, hoeft ze zich niet in te schrijven.
- 35** Voor werknemers, want zij kunnen uit meer banen kiezen. Ze kunnen ook meer eisen stellen omdat bedrijven niet veel keus hebben.
- 36** Hogere lonen zorgen voor hogere bedrijfskosten, waardoor bedrijven de prijzen verhogen. Hierdoor wordt de concurrentiepositie van bedrijven zwakker waardoor bedrijven minder verkopen en er banen verdwijnen.
- 37** a Ties betaalt een lagere prijs.
b De klusjesman betaalt geen belasting en sociale premies, waardoor hij meer geld overhoudt.
c Het is oneerlijke concurrentie ten opzichte van bedrijven die wit werken. Bovendien loopt de overheid inkomsten mis uit belasting en sociale premies.
d Informele sector.

Oefenopgaven paragraaf 4.4

- 38** Bij meer werkloosheid zijn er meer mensen ontevreden en ongelukkig omdat ze maar geen werk kunnen vinden. De werkenden worden ongerust omdat ze vrezen hun baan kwijt te raken.
- 39** a Als je lang werkloos bent of je bent al wat ouder, is de kans dat je wordt aangenomen kleiner. Je vraagt je dan af of het nog wel de moeite waard is om te solliciteren.
b Nee, want zij zijn niet meer beschikbaar voor de arbeidsmarkt.
c Werkgevers denken dat deze groep niet meer de juiste kennis en scholing heeft en het werktempo niet bij kan houden.
- 40** a structurele werkloosheid
b conjuncturele werkloosheid
c structurele werkloosheid.
- 41** Hun kennis kan verouderd zijn, zij missen arbeidsritme en recente werkervaring.
- 42** C en E

43 *Bijvoorbeeld:*

- Steeds meer (jonge) mensen gaan weg om ergens anders werk te vinden.
- Er komt leegstand van woningen (met dalende huizenprijzen tot gevolg).
- Winkels sluiten omdat er te weinig klanten over blijven.
- Overheidsvoorzieningen (scholen, bibliotheken) sluiten.

44 Ja. Als consumenten meer besteden, gaan bedrijven meer produceren, waardoor de werkgelegenheid stijgt en de werkloosheid daalt.

45 a Door loonmatiging blijven de loonkosten voor werkgevers beperkt. Hierdoor kan de concurrentiepositie van bedrijven verbeteren, waardoor zij meer gaan verkopen en meer personeel nodig hebben.

b Met hogere lonen hebben werknemers meer te besteden. Hierdoor gaan bedrijven meer verkopen, waardoor ze meer personeel nodig hebben.

Hoofdstuk 4 Rekenen

- 1** a 2 miljoen = ... % van 8,2 miljoen
 $2 \div 8,2 \times 100 = \mathbf{24,4\%}$
 b $52,1 \div 100 \times 8.200.000 = \mathbf{4.272.200}$ mensen
 c $13 \div 100 \times 8.200.000 = \mathbf{1.066.000}$ mensen
- 2** **D** zzp + tijdelijk = 3 mln van de 8 mln = $3 \div 8 \times 100 = 37,5\%$
- 3** De stijging is $\text{€ } 83,70 - \text{€ } 71,70 = \text{€ } 12$
 $\text{€ } 12 \div \text{€ } 71,70 \times 100 = \mathbf{16,7\%}$ gestegen.
- 4** De daling is $\text{€ } 38,70 - \text{€ } 33,87 = \text{€ } 4,87$
 $\text{€ } 4,87 \div \text{€ } 38,70 \times 100 = \mathbf{12,5\%}$ gedaald.
- 5** Koers was eerst 100% = € .....
 Koersdaling $\frac{27,5\%}{72,5\%}$
 Nu is de koers 72,5% = € 9,25
 De koers was eerst $\text{€ } 9,25 \div 72,5 \times 100\% = \mathbf{\text{€ } 12,76}$.
- 6** Koers was eerst 100% = € .....
 Koersstijging $\frac{13,6\%}{113,6\%}$
 Nu is de koers 113,6% = € 51,63
 De koers was eerst $\text{€ } 51,63 \div 113,6 \times 100\% = \mathbf{\text{€ } 45,45}$.
- 7** Primaire sector: $0,8 \text{ miljoen} \div 14,1 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{5,7\%}$
 Secundaire sector: $3,76 \text{ miljoen} \div 14,1 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{26,7\%}$
 tertiaire sector: $5,34 \text{ miljoen} \div 14,1 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{37,9\%}$
 quataire sector: $4,2 \text{ miljoen} \div 14,1 \text{ miljoen} \times 100 = \mathbf{29,8\%}$
- 8** a (1) $\text{€ } 693,70 \times 12 \div 52 = \mathbf{\text{€ } 160,08}$
 (2) $\text{€ } 121,40 \times 52 \div 12 = \mathbf{\text{€ } 526,07}$
 b $\text{€ } 139 \div 38 \times 12 = \mathbf{\text{€ } 43,92}$.
 c $\text{€ } 121,40 \div 36 \times 8 = \text{€ } 26,96$ per week
 Dat is $\text{€ } 26,96 \times 52 \div 12 = \mathbf{\text{€ } 116,83}$ per maand.
 d $38 \times \text{€ } 4,21 = \text{€ } 159,98$ per week
 $\text{€ } 159,98 \times 52 \div 12 = \text{€ } 693,25$ per maand → zij is **18 jaar** oud.
(Het verschil met het bedrag in de tabel kan berusten op afrondingsverschillen.)
- 9** a Nederland: $7,2 \text{ miljoen} \div 9,2 \text{ miljoen} = 78,3\%$
 Zweden: $5,7 \text{ miljoen} \div 7,7 \text{ miljoen} = 74,0\%$
 Nederland heeft de hoogste arbeidsdeelname.
 b Een arbeidsdeelname van 78,3% in Zweden komt neer op
 $78,3 \div 100 \times 7.700.000 = 6.029.100$ personen.
 Dan moet de beroepsbevolking stijgen met
 $6.029.100 - 5.700.000 = \mathbf{329.100}$ personen.
- 10** Belasting en premies $\text{€ } 3.215 - \text{€ } 2.115,47 = \text{€ } 1.099,53$
 $\text{€ } 1.099,53 \div \text{€ } 3.215 \times 100 = \mathbf{34,2\%}$
- 11** a $75 \div 100 \times \text{€ } 2.758,543 = \mathbf{\text{€ } 2.068,82}$
 b $70 \div 100 \times \text{€ } 2.758,43 = \text{€ } 1.930,90$
 $\text{€ } 2.068,82 - \text{€ } 1.930,90 = \mathbf{\text{€ } 137,92}$
 Of $5 \div 100 \times \text{€ } 2.758,43 = \text{€ } 137,92$

- 12** Werkloos 6,6% = 588.000 mensen
Beroepsbevolking is 100%, dus $588.000 \div 6,6 \times 100 = 8.909.091$ mensen.
- 13** Inclusief vakantiegeld € 35.000 $\div$ 12 = € 2.916,67.
Exclusief vakantiegeld is dat € 2.916,67 $\div$ 108 $\times$ 100 = **€ 2700,62** per maand
- 14** Beroepsbevolking is $79,5 \div 100 \times 59.000 = 46.905$ mensen
Werkloosheid is 2.814... % van 46.905
 $2.814 \div 46.905 \times 100 = \mathbf{6,0\%}$
- 15** a € 91,1 miljard = € 91.100 miljoen
€ 91.100 miljoen $\div$ 8,2 miljoen = € 11.109,76 per jaar
€ 11.109,76 $\div$ 12 = **€ 925,81** per maand.
b $52,9 \div 100 \times € 91,1$ miljard = **€ 48,2 miljard** (of € 48.190 miljoen)
- 16 B** Besparing $4 \times € 2.378,25 \times 12 = € 114.156$ per jaar
 $€ 399.546 \div € 114.156 = 3,5$ jaar.
- 17** 94.000 is ... % van 1.320.000
 $94.000 \div 1.320.000 \times 100 = \mathbf{7,1\%}$,
dat is hoger dan het landelijke werkloosheidspercentage.

Hoofdstuk 4 Examenopgaven

De arbeidsmarkt voor vrouwen

- 1 Financiële maatregel, bijvoorbeeld:
  - belastingvoordelen
  - subsidie geven op thuishulp.Niet-financiële maatregel, bijvoorbeeld:
  - goede regeling bij zwangerschapsverlof en/of ouderschapsverlof
  - voorlichting geven over de wenselijkheid dat vrouwen (meer) gaan werken.
- 2 Bij een krappe arbeidsmarkt is er meer vraag naar arbeid dan aanbod van arbeid. Bedrijven hebben moeite om alle vacatures te vervullen. Juist dan is het belangrijk dat iedereen die kan werken ook gaat werken.
- 3 **D**
- 4 **D** ($23\% + 27\% + 25\% = 75\%$)
- 5 Een argument voor, bijvoorbeeld:
  - Alleen als ze ertoe verplicht zijn, zullen bedrijven er meer werk van maken.
  - Zolang mannen de dienst uitmaken, krijgen vrouwen onvoldoende kans, ook al hebben ze wel de kwaliteiten.Een argument tegen, bijvoorbeeld:
  - Vrouwen in de top krijgen het stempel dat ze er zitten om te voldoen aan het percentage.
  - Het moet gaan om de kwaliteit van de persoon, niet om het geslacht.

Zelfstandig of niet

- 6 **D**
- 7 $136.640 - 113.823 = 22.817$ minder bedrijven
- 8 (1) lager
(2) lager

Veel emotie door demotie

- 9 **B**
- 10 *Bijvoorbeeld:*
Als een werknemer een lagere functie of lager loon krijgt, is de motivatie om hard te werken misschien lager.
- 11 Een voordeel voor de werknemer, bijvoorbeeld:
  - Hij kan zijn huidige functie behouden.
  - Door minder uren te werken is het werk misschien beter vol te houden.Een voordeel voor de werkgever, bijvoorbeeld:
  - De ervaring en kennis in de functie blijven behouden.
  - De loonkosten dalen.
  - De arbeidsproductiviteit van de werknemer kan op peil blijven.

Pincode 6de editie, 4GT antwoorden

- 12** Hij heeft nodig: $\text{€ } 465 \times 52 \div 12 = \text{€ } 2.015$ per maand.
 $\text{€ } 2.015 = \dots \% \text{ van € } 3.600$
 $\text{€ } 2.015 \div \text{€ } 3.600 \times 100 = \mathbf{56,0\%}$